

USPEŠNI INVALIDI V ZGODOVINI SVETA

Klavdija Eržen*

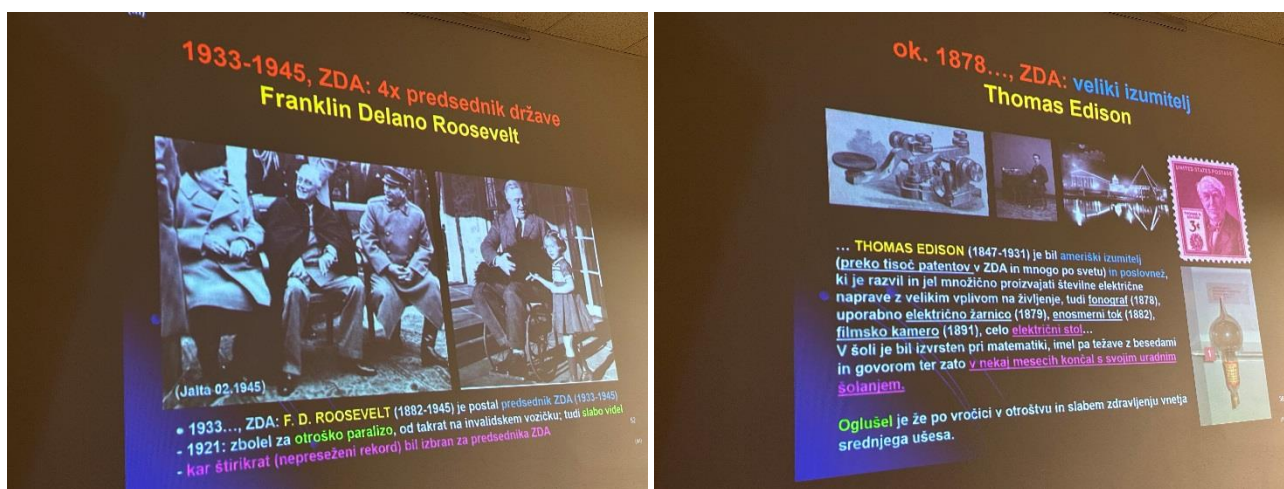

Foto: Klavdija Eržen

Predavatelj iz Združenja invalidov – Foruma Slovenije **Igor Mravlja**, je imel za naše članice in člane **Društva za pomoč pri obolenjih ščitnice Metuljčica** zanimivo predavanje na temo **Invalidi – Zemljani, ki sooblikujejo našo civilizacijo – pregled skozi zgodovino** v torek, **5. novembra 2024**, ob 18. uri v Ljubljani.

Predavatelj Igor Mravlja

Foto: Klavdija Eržen

Ob tem smo spoznali da edine omejitve, ki jim imamo v življenju, so tiste, ki si jih postavimo sami. Ljudje, ki kljub svoji invalidnosti dosegajo neverjetne rezultate, na vseh področjih življenja, so nam vsem lahko velik vzor. Našim članicam in članom je bilo predavanje všeč.

*Klavdija Eržen je vodja ljubljanske skupine Društva Metuljčica.

JPP KOT REŠITEV OKOLJSKIH IN SOCIALNIH VPRAŠANJ

Marjeta Benčina*

9.00	Ranljive skupine prebivalcev in njihove potrebe v javnem prevozu – Marjeta Benčina, Focus
	Dostopnost JPP v Sloveniji – Simon Koblar, UIRS
	Težave z zagotavljanjem višjih kapacitet JPP – Miran Sečki, DUJPP
	<i>Razprava</i>
10:30	Delo v skupinah – zbiranje in vrednotenje ukrepov po temah
	Povzetek ukrepov
	<i>Razprava</i>
12:00	Zaključek s pogostitvijo

Okvirni program posveta

Foto: Focus in Koalicija za trajnostno prometno politiko

Javni prevoz rešuje številne družbene in okoljske probleme. Omogoča enakopravno udeležbo vseh prebivalcev v družbenem življenju, tudi tistih, ki zaradi različnih razlogov ne vozijo avtomobila. Pojavlja se kot prva rešitev pri zniževanju izpustov osebnega cestnega prometa.

V četrtek, **5. decembra 2024**, od 9.00 do 13.00 ure na Trubarjevi cesti 65 v Ljubljani, predavalnica P7 v Focusu organiziramo dogodek na temo ukrepov v javnem potniškem prometu za zmanjševanje prevozne revščine. Ker ste se že udeležili naših dogodkov in prispevali vaše rešitve na področju prevozne revščine vas vabimo, da tudi tokrat prinesete ideje, kako reševati problem časovne, prostorske, finančne dostopnosti, tokrat konkretno na področju JPP.

Prostorska dostopnost javnega prevoza, njegove kapacitete in kakovost storitve je v Sloveniji velik izziv. Javnemu prevozu je potrebno povrniti ugled kot zanesljivo, udobno, varno, časovno in finančno dobro alternativo mobilnosti. Zato je potrebno odpraviti težave s katerimi se sooča pri poskusih izboljšave.

Na državni ravni Ministrstvo za okolje, podnebne in energijo **pripravlja socialno podnebni načrt**, kjer bodo zapisani ukrepi za naslavljanje prevozne in energetske revščine. Ta proces se bo v nekaj mesecih zaključil. Zato je zdaj pravi čas za predloge, tudi na področju JPP.

Namen dogodka je, da se osredotočimo na konkretne ukrepe na področju JPP, kar bo tudi najbolj koristno za pripravjalce, ki bodo morali ukrepe zelo natančno opredeliti. V ta namen **zbiramo tudi konkretne rešitve in ukrepe že pred dogodkom tukaj:** <https://forms.office.com/e/bCQ8g8wRRq>

Prijave na dogodek zbiramo tukaj: <https://forms.office.com/e/vcPSQcBvq7>

***Marjeta Benčina** je strokovnjakinja za trajnostno mobilnost in strokovna sodelavka pri Focus, društvo za sonaraven razvoj.

PREŽIVLJANJE ČASA S PRIJATELJI Katarina Lukešević

Anton in Slava se rada družita s prijatelji v Juršincih

Foto: A.P. – ZIFS 2024

Preživljanje časa z ljudmi **koristi zdravju in preganja osamljenost**. Zdrave prijateljske odnose sta zgradila izvajalca Anton in Slava na uspešno izvedenem skupinskem druženju v sklopu programa **Veriga psihosocialne oskrbe in druženja** v Juršincih. Seveda na mizi nista manjkala kava in posladek za vse udeležence srečanja.

PRISLUHNIMO TIŠINI: »KAKO SKRBETI ZASE?« Vlasta Tifengraber

Foto: Prisluhnimo tišini

V rožnatem oktobru so **gluhe ženske** naredile nekaj prav posebnega zase: udeležile so se tabora pod geslom **Skrb zase**, ki je bil posvečen **ozaveščanju o raku dojk in duševnem zdravju**. Pomembnost skrbi zase dobro poznajo tudi v zavodu Nazaj na konja, kjer s **terapijami s konji pomagajo otrokom, osebam s posebnimi potrebami in vsem, ki potrebujejo podporo na področju duševnega zdravja**.

Oddaja Prisluhnimo tišini je že **dostopna preko linka**: <https://365.rtvlo.si/arhiv/prisluhnimo-tisini/175085158>

KO OBOLELI OBISKUJEJO OBOLELE Borut Pogačnik

Edvard Rednak

Foto: B.P. – ZIFS 2024

Kdo bolje razume **osebo z multiplo sklerozo**, kot tisti, ki jo tudi sam ima. Zato imajo v Združenju multiple skleroze Slovenije že dolga leta posebni **socialni program Poverjeništva**, kjer obiskujejo tiste, ki so zaradi multiple skleroze postali nemobilni in sami ne morejo do podružnic, ki jih ima združenje po Sloveniji kar šestnajst. Novi predsednik združenja **Edo Rednak** je v **oddaji Odprta dlan** v sredo, 6. novembra, govoril tudi o drugih posebnih socialnih programih ter o specifičnosti te vrste invalidnosti, ki ma tisoč obrazov. V pestri oddaji je sodelovalo tudi več poslušalcev, ki so postavljali zanimiva vprašanja v zvezi s simptomatiko te bolezni, ali pa so odgovarjali na tri nagradna vprašanja povezana s simptomi multiple skleroze. Gast je opozoril tudi na **pomen najnovjših zdravil, ki omogočajo manjše zagone te bolezni ter tudi znižano pogostost**.

Sam je odličen zgled, kako je potrebno iti skozi življenje s takšno boleznijo in iz nje izhajajočo invalidnostjo. Pred 25. leti je ustanovil ansambel Spev, ki mu je tudi v osebno uteho, saj v glasbi vesčas kreativno deluje in je tudi na področju glasbe dobro prepoznan. Veseli ga, da v Združenju invalidov – Forumu Slovenije tako dobro osveščamo javnost z oddajami in s spletnim in tiskanim časopisom Sporočevalec, kjer bo zdaj tudi član uredniškega odbora.

Zanimivi oddaji lahko prisluhnete v arhivu radia: <https://soundcloud.com/radiozelenival/odprta-dlan-edvard-rednak-zdruzenje-multiple-skleroze-slovenije>

HALO, ZIFS...?

Poberki iz dežurne svetovalne službe

Pokličite nas na 041 381 679, vse dni v tednu med 8.00 in 21.00 uro ali povprašajte na info@zifs.si.

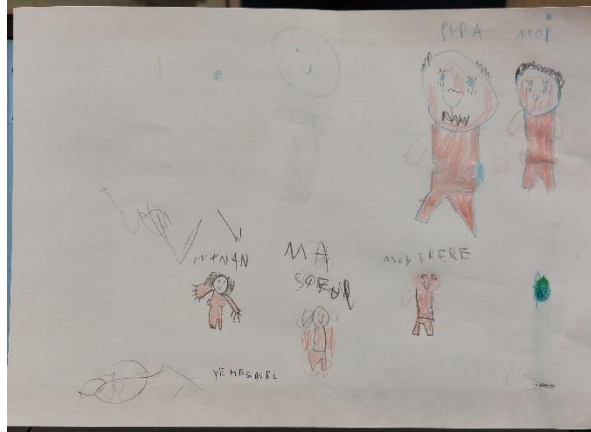
Dežurna svetovalna služba Združenja Invalidov – Foruma Slovenije deluje neprekinjeno vse dni že od 20. marca 2020 naprej in je v tem času pomagala že več kot tisoč ljudem.

Poberek iz dežurne svetovalne službe:

- Dober glas gre očitno tudi v kakšno tujo vas. Tako se nam je oglasila gospa Julija iz Francije ter nam poslala naslednje vprašanje oziroma e-pismo.

»V Franciji delam večinoma z najstniki in mladimi na obrobju Pariza. Skoraj 20 let nazaj sem se udeležila vašega predavanja o branju risb in od takrat dalje sem popolnoma fascinirana nad tem **kaj vse ena risba lahko pove**

o otroku (glej sliko). Pišem vam iz dveh razlogov: najprej bi vas rada vprašala ali o branju risb obstaja kakšna knjiga? Malo sem iskala po internetu, ampak tukajšnji internet oz. brskalnik mi precej agresivno vsiljuje francoske rezultate, tako da nisem uspela najti knjige, katere avtor bi bili vi. Drugi razlog je risba v priponki. Fant je star 12 let. Najprej je narisal očeta (papa), nato sebe (moi), zatem 14 let starega brata (mon frère) in za konec še sestrico (ma soeur). Vsi so bili pobarvani z isto barvo. Vprašala sem ga, kje je mami (maman), pa je rekel, da se mu je ne da narisati. Ker so drugi otroci še risali, sem malo vztrajala, naj nariše še njo (bolj zato, da bi ga zaposlila, kot kaj drugega).

Končno se je le vdal v usodo in jo narisal, vendar je ni pobarval. Ko sem mu rekla, naj jo še pobarva, je začel brskati po škatli z barvicami rekoč: »Zdaj moram pa spet poiskati tisto bež barvico«. »Zakaj pa ravno bež barvo?« sem vprašala. »Zato, ker je najbolj podobna barvi kože.« je mirno odgovoril. Ko sem pogledala risbo, sem ugotovila, da so vsi »v barvi kože«. Vprašala sem ga, zakaj ni narisal oblek, pa je rekel, da se mu ne da.

O družini vem le to, da je oče doma in skrbi za gospodinjstvo, mami pa dela v nekem uradu za nadzor bolniških dopustov (ali nekaj podobnega - mi ni znal razložiti). Mame nikoli nisem srečala, oče pa redno pripelje otroke in, tako kot otroci, pogosto zaudarja. Čeprav se mi njihove obleke zdijo čiste, imam občutek, da se umivajo bolj poredko. Mogoče gre samo za revno družino in mogoče se fantu res pač ni dalo risati oblek, ampak nikoli še nisem doživela, da bi nekdo narisal celo družino brez oblek. Zato bi vas prosila da, če imate kakšno minutko časa, pogledate njegovo risbo in mi poveste vaše mnenje. Jaz se po 20-ih letih od vašega fenomenalnega predavanja spomnim res samo osnov (prihodnost na desni strani slike, preteklost na levi, pomembnost ostrih in špičastih likov, lik brez rok je nemoč, lik brez stopal je nestabilnost ali nekaj podobnega). Če imate kakšna online predavanja ali gradivo, knjige z razlagami branja risb, bi bila informacije zelo vesela. V Sloveniji imam brata in sestro, ki mi knjigo ali drugo gradivo lahko kupita in pošljeta. Hvala za vaše delo in za tisto predavanje, ki me je tako zaznamovalo, da imam zapiske spravljene do danes (čeprav sem bolj malo zapisala, ker sem vas poslušala z odprtimi usti).«

Prejeli smo vaše e-pismo in zraven tudi skico oziroma risbo otroka iz vaše skupine z mladimi. Kar zadeva splošno postavitev oseb, je razvidno, da sta po mnenju risarja pomembni osebi v tej družini on-risar in njegov oče, ki sta tudi največji figuri v tej risbi. Mati, sestra in brat pa so pozicionirani nižje ter na ta način tudi v hierarhiji te družine. Dejstvo, da so bili vsi narisani v bež barvi, se mi ne zdi niti tako pomembno, saj so na ta način vsi enaki. Tudi obraza očeta in risarja sta bolj strukturirana, kakor pa obrazi drugih članov družine. Je pa zanimivo, da pri nikomur ni opaziti ušes, kar mogoče kaže na dejstvo, da se v družini ne poslušajo kaj dosti. Opaziti je tudi, da osebe nimajo ust, vključno z risarjem; pri očetu, pa je opaziti ostre zobe, kar nedvomno kaže, da sme verjetno v tej družini on odrediti njihove položaje in kaj bodo počeli tudi sicer. Kar pa zadeva kakšno knjigo, pa je nisem izdal. Sam sem črpal izključno iz nemške literature, tako da bi bila za vas verjetno neuporabna, pa tudi ne da se je več dobiti. Na tem področju ni kaj dosti literature v svetu, pri nas pa še manj. Veseli me, da ste ohranili to občutljivost za risbe otrok, kjer je mogoča hitra diagnostika določenih težav, ki jih imajo otroci in odrasli v različnih skupinah.

NAŠI BRALCI FOTOGRAFIRAJO

Metod in Sonja Vidmar

Foto: S.V.

Naša dolgoletna članica Sonja Vidmar nam je poslala sliko s svojim možem Metodom in pripisala: »Imela sva 50. obletnico poroke.« Vsi člani ZIFS-a jima čestitamo ob zlati obletnici.

PREMISLITE, KOMU NAMENJATE DEL DOHODNINE

Boris B.* svetuje vsem tistim, ki razmišljate, kam bi namenili svoj del dohodnine:

»Pred časom sem namenil odstotek dohodnine ustanovi, ki naj bi skrbela za invalide in starejše, vendar sem bil globoko razočaran nad njihovo obravnavo, zato sem se pred tremi leti odločil spremeniti svojo odločitev in jo namenil izključno in samo Združenju invalidov - Forumu Slovenije. To pa zato, ker sem preveril, kako delajo z invalidi in bolniki ter se prepričal v njihovo izjemno korektno in plemenito delo na terenu, ki ga opravljajo že 28 let. Predlagam, da tudi vi tako storite, in tudi če ste že namenili dohodnino komu drugemu ter niste bili zadovoljni z njihovim delom, to lahko spremenite z novo vlogo.»

*Naslov Borisa B. hranimo v uredništvu.

NAMENITE 1% DOHODNINE ZDRUŽENJU INVALIDOV – FORUMU SLOVENIJE

Zakon o dohodnini omogoča vsakemu zavezancu, ki plačuje dohodnino v Sloveniji, da se sam odloči, kateri nevladni organizaciji (društvu, zavodu, ustanovi) bo **namenil za delovanje svojo 1% odmerjeno dohodnino**. Če jo izrecno ne boste namenili nekemu, bo vaš procent ostal v državnem proračunu. **Združenje invalidov – Forum Slovenije (ZIFS) bo namenjena sredstva uporabil za delovanje posebnih socialnih programov v letu 2025.**

Kako lahko donirate?

Tisti, kateri imate kvalificirano digitalno potrdilo, lahko obrazec oddate preko sistema eDavki - <https://edavki.durs.si/EdavkiPortal/OpenPortal/CommonPages/Opdyncp/PageA.aspx> (izberete obrazec Doh-Don Zahteva za namenitev dela dohodnine za donacije) ali pa izpolnite posebni obrazec na naslednji strani »Zahteva za namenitev dela dohodnine za donacijo«, ki ga pošljete na svoj pristojni finančni urad. **Pod ime oziroma naziv upravičenca prosim napišite Združenje invalidov – Forum Slovenije, naša davčna številka upravičenca je 85295892, Odstotek 1. Podpisani obrazec ni potrebno oddajati vsako leto, saj velja do preklica!**

Vse informacije in **obrazec za izpolnjevanje** boste našli na sledeči povezavi:

https://edavki.durs.si/EdavkiPortal/openportal/CommonPages/Opdyncp/PageD.aspx?category=namenitev_dela_dohodnine_fo

INKLUZIVNI ŠPORTNI DAN: VSI ZA ENEGA, EDEN ZA VSE

Irena Vovk Terčič

Sedeča odbojka

Živa Lavrinc

Foto: Zveza Sonček

V okviru projekta Korak k Sončku, izvaja se v okviru Zveze Sonček, nastajajo inkluzivni športni dnevi Vsi za enega, eden za vse z namenom, da otrokom v vrtcih in osnovnih šolah predstavijo parašporte, v katerih se lahko ob pomoči vrhunskih parašportnikov tudi preizkusijo. Še posebno pa **spodbujajo otroke z invalidnostjo, da se odločijo za šport**. Ste se morda že kdaj **sprehodili po poligonu za slepe**?

Ste se preizkusili v bocci, paranamiznem tenisu, odbojki sede ali baskinu? Gre za parašporte, v katerih tekmujejo ljudje z invalidnostmi. Inkluzivni športni dan Korak k Sončku je bil v drugi polovici oktobra namenjen učencem osnovne šole 27. julij Kamnik. V parašportih so se učenci preizkušali v telovadnici Cirusa Kamnik, Centra za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje, pridružila pa se jim je tudi Petra Medved in nastala je Nedeljska reportaža (<https://prvi.rtvsllo.si/podkast/nedeljska-reportaza/96/175083874>). Posebnost naših športnih dni je, da se nam poleg vrhunskih parašportnikov (Mira in Jordan Jakin, Živa Lavrinc, Luka Trtnik, Karin Prašek, Natalie Finkšt itd.) pridružijo tudi uporabniki centrov Sonček, ki tekmujejo v različnih parašportnih.

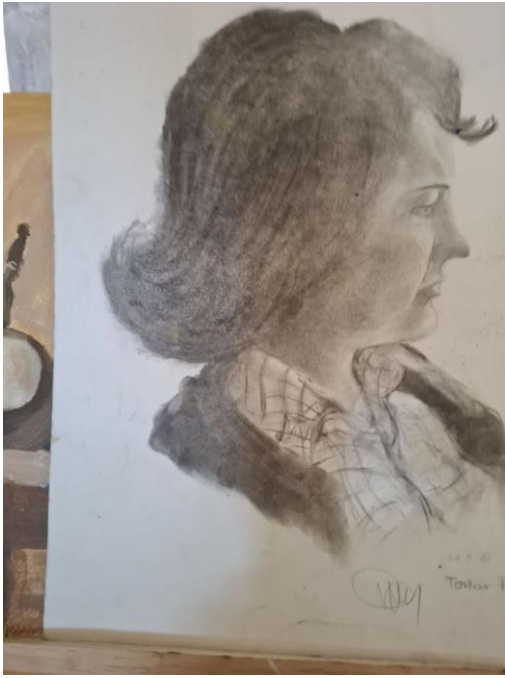
Začetnici projekta Korak k Sončku sta bili učiteljica na OŠ Orehek pri Kranju Tatjana Štular in Marija Božič iz Zveze Sonček, in sicer v šolskem letu 1993/94. V letu 1994 je **Svetlana Makarovič** napisala pravljico **Veveriček posebne sorte** (ilustriral jo je **Marjan Manček**) in jo podarila otrokom s cerebralno paralizo. Projekt se je naprej imenoval Korak k Sončku – Veveriček gre v šolo, po desetih letih pa je dobil novo ime, in sicer Korak k Sončku – Ena šola za vse. V tem šolskem letu je v projekt vključenih 160 šol in vrtcev; na OŠ Orehek pa so v Korak k Sončku vključeni že od leta 1993.

Inkluzija je namreč tista vrednota, ki jo Zveza Sonček odločno zagovarja. Eden temeljnih ciljev projekta je udejanjanje pravic vseh otrok, da bi hodili v vrtec in šolo v svojem šolskem okolju. V Zvezi Sonček zagovarjamo »Eno šolo za vse«, ki bi pod eno streho združevala otroke z oviranosti in brez. Sprejemanje različnosti je ključnega pomena za vključujočo in pravično družbo.

Vabimo šole in vrtce, da se vključite v razvojno-raziskovalni projekt Korak k Sončku. Prijavnica: <https://www.soncek.org/wp-content/uploads/2024/09/Prijavnica-KKS-e.pdf>

NAŠI BRALCI LIKOVNO USTVARJAJO

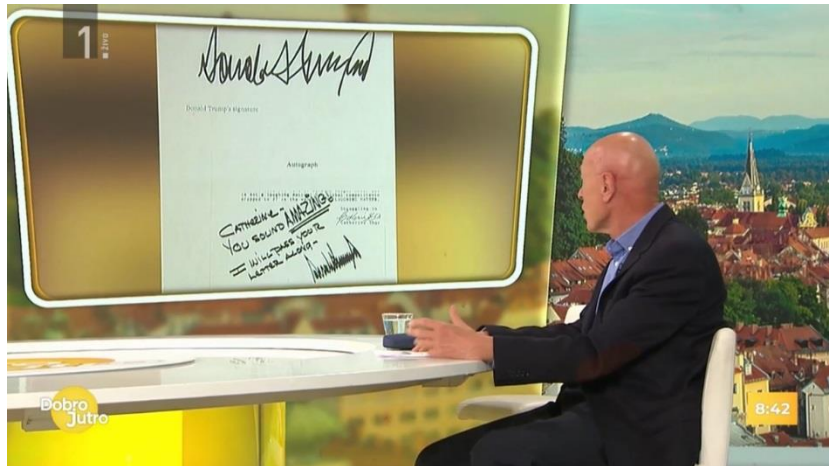
Sliki predstavljata njega in njegovo ženo

Foto: Franci Torkar

Franci Torkar je pred nekaj leti postal težak invalid, vendar se še vedno ukvarja z likovnim upodabljanjem. Danes predstavlja dve svoji sliki, ki ju je **ustvaril z ogljem in s svinčnikom**. Predstavljata pa njega in njegovo ženo. Ob tem mu vsi člani Združenja invalidov – Foruma Slovenije iskreno čestitamo, saj je naš član že dolga leta.

TRUMP JE TAK, KOT JE BIL Niko Kostjukovskij

Analiza pisave Donalda Trumpa (6.11.2024)

Foto: zajem zaslona rtvslo.si

V najbolj gledanem terminu jutranjega sporeda TVS1 oddaja **Dobro jutro**, je tudi naš urednik Borut Pogačnik nastopil ob 8.39 uri s svojim **psihološkim portretom Donalda Trumpa in Kamale Harris**. Zanimivo je, da je že ob prvem Trumpovem imenovanju leta 2016, pravilno opozoril na vse njegove pozitivne in manj prijetne lastnosti, ki so se tudi kazale v času njegovega predsedovanja. Kar zadeva Kamalo Harris, je poudaril, da je z razliko od D. Trumpa manj željna osredotočenosti na njeno osebo, čeprav si tudi ona ne želi gledati pod roke. Opozoril je tudi na njen ambivalenten odnos do očeta, ki je družino zapustil, ko je bila ona stara 7 let. Prispevek iz oddaje Dobro jutro, je že dostopen preko linka: <https://365.rtvsl.si/arhiv/dobro-jutro/175084539>

POSEBNOSTI GORENJSKIH TRGOV (3)

Dr. Boris Golec*

Trg Jesenice po Valvasorjevi Topografiji Kranjske (1679)

Jesenice – trg, ki to ni bil?

Jesenice, **upravno in gospodarsko središče Zgornjesavske doline**, so eno od ducata naselij na Kranjskem, ki so naslov trga pridobila šele v zgodnjem novem veku. Vse do nedavnega je za prvo znano omembo Jesenic kot trga veljala tista v **Valvasorjevi Topografiji Kranjske (1679)**, danes pa kot najzgodnejšo poznamo nekoliko starejšo omembo v **krstni matični knjigi iz leta 1672**, a jo je treba jemati s pridržki. Raba pojma trg se je v skromni meri uveljavila v 17. stoletju, in sicer predvsem zaradi prenosa sedeža gospostva **Bela Peč** v dvorec na Jesenicah. Od Valvasorja dalje se je trški naslov pojavljal v kartografskih in domoznanskih virih, ne pa tudi v administrativnih in drugih.

Območje Jesenic je bilo že v 14. stoletju izrazito rudarsko in železarsko, obe železarski naselji v neposredni sosesčini vasi **Jesenice, Plavž in Sava**, pa sta dejansko nastali šele v 16. stoletju in nista bili fizično povezani s prvotnimi Jesenicami. Železarstvo je dalo znaten prispevek k povečanju gospodarskega pomena Jesenic, ki pa so po svoji strukturi vendarle ostajale vaško naselje. Prav tako je prispevalo k rabi pojma trg, čeprav le posredno.

Jesenice tako nikakor ne vzdržijo primerjave s trgom Bela Peč zahodno od Rateč (danes Fusine in Valromana v Italiji), ki je na prehodu iz srednjega v novi vek nastal v istem zemljiškem gospostvu in funkcioniral kot **edini fužinarski trg na Slovenskem**. Šlo je za naselbino brez vaškega predhodnika, kjer so se fužinarji začeli konec 15. stoletja naslavljeni s **tržani**, njihov rudarski sodnik je postal trški sodnik, trg pa je zaživel s polno upravno-sodno samoupravo. Nasprotno so Jesenice premogle le šibek trški naslov, ki ni prinesel nobenih prednosti njihovim prebivalcem. Noben Jeseničan v virih **nikoli ni označen kot tržan** (Bürger, civis, oppidanus ipd.), kot trška oziroma tržanska ni nikoli označena niti skupnost, kaj šele da bi našli sledove še tako omejene trške uprave. Jesenice so v upravnem pogledu vseskozi funkcionirale kot običajna vaška soseska na čelu z vaškim predstojnikom, imenovanim župan (Suppan).

Kot povsod drugod je ključni pogoj za »povdignitev« vaškega naselja v trg predstavljala volja ali vsaj pristanek domačega zemljiškega gospostva. Jesenice so bile v tem pogledu odvisne od lastnika oziroma upravitelja gospostva Bela Peč, pod katerega so v celoti spadale. Nadaljnja uveljavitev trškega naslova v širšem prostoru je bila povezana s pripoznavanjem kraja kot trga zunaj ozkih lokalnih okvirov. Pri Jesenicah vse kaže na zanimiv pojav, ko je lokalno okolje priznavalo trški naslov le v zelo omejenih okvirih.

Očitno je bilo kratkotrajno obdobje, ko je zemljiško gospostvo Bela Peč dopuščalo Jesenicam nominalni status trga, druga polovica 17. stoletja. **Valvasorju (1689) pa gre zasluga, da se je glas o Jesenicah kot trgu razširil zunaj lokalnega okolja.** Brez njegovega posredovanja bi nekoč šibko priznavani trški naslov pozneje še veliko hitreje potonil v pozabo. Novi lastniki in upravitelji gospostva se ga niso čutili dolžni upoštevati, saj zanj ni bilo nobene pisne podlage ne v urbarjih in še manj v drugih zapisih pravne narave. Poleg tega so Jesenice v 18. stoletju prenehale biti upravni sedež gospostva, s čimer so izgubile ključni element, zaradi katerega so jih svojčas sploh šteli za trg. Med letoma 1744 in 1808 jih z naslovom trga še srečujemo v nekaterih topografskih in kartografskih virih, brez dvoma po Valvasorjevi zaslugi, ki je za vse poznejše avtorje predstavljal nesporno referenco in avtoriteto. V katastrih in uradnih statistikah tega časa Jesenic nasprotno ne bomo nikoli našli med trgi. Kraj so uradno začeli naslavljati kot trg šele konec 19. stoletja, ko ga je v polni meri zajela industrializacija.

Dotlej so bile Jesenice dejansko samo večje vaško naselje. Število prebivalstva se je od terezijanskega popisa leta 1754, ko je v kraju živelo 465 duš, povečalo do prve tretjine 19. stoletja le neznatno. Po uradni statistiki iz leta 1817 so imele Jesenice tedaj 81 hiš in 478 duš. Leta 1831 je v katastrski občini, ki je obsegala še naselji Sava in Plavž, živelo 744 duš v 121 hišah. Nobeno od skupno 182 gospodinjstev se ni ukvarjalo izključno z neagrarno dejavnostjo. 153 ali 84 % jih je živelo samo od kmetijstva, 29 ali 16 % pa tako od kmetovanja kot od obrti.

*Prof. dr. Boris Golec, znanstveni svetnik na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU in redni profesor Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in dolgoletni član Združenja invalidov – Foruma Slovenije.

ALI VESTE, ZAKAJ JE OPATIJA OPATIJA?

Cerkev sv. Jakoba

Foto: M.G.

Mogoče ste se kdaj vprašali, kako je hrvaški turistični magnet dobil ime Opatija?

Če vas zanima, poiščite v Opatiji **cerkev sv. Jakoba iz 12. stoletja**, ki je bila nekoč benediktinska opatija (samostan). To je pravi odgovor. –mg

ŽE 28 LET POMAGAJO INVALIDOM Borut Pogačnik

Karl Destovnik

Foto: B.P. – ZIFS 2024

Gost petkove oddaje **Odprta dlan** na Radiu Zeleni val, 15. novembra 2024, je bil **Karl Destovnik**, ustanovitelj **CentraKontura d.o.o.**, ki **že 28 let dejavno pomaga slovenskim invalidom pri iskanju zaposlitve**, saj izvaja socialno in delovno rehabilitacijo, kjer se srečujejo s številnimi težavami, ko je potrebno pomagati tudi tistim, ki so imeli že svoj poklic ali delo, pa ga je potrebno sedaj redefinirati oziroma poiskati nekaj bolj primernega za njegovo novo zaposlitev.

Karl Destovnik se je praktično že pred ustanovitvijo CentraKonture d.o.o. ukvarjal z invalidi, kjer je spoznaval številne vrste in oblike invalidnosti. Tudi tokratna oddaja je bila izjemno zanimiva in pestra, saj je podrobno **pojasnil kvotni sistem ter delo invalidskih podjetij v naši državi**.

Poslušalci so tudi spraševali, **kako si sledijo različne vrste rehabilitacije po poškodbi, zaradi nezgode ali prirojene invalidnosti**. Gost je omenil tudi sodelovanje z podobnimi italijanskimi organizacijami v sklopu projekta **ERASMUS+**.

Oddaji lahko prisluhnete v arhivu radia: <https://soundcloud.com/radiozelenival/odprta-dlan-karel-destovnik-center-contura>

PETA KOLONA Zoran Radonjić »Žonki«

Danes se izraz peta kolona običajno uporablja kot **oznaka za domače izdajalce**, ki zaradi političnih, verskih in drugih nazorov oziroma narodnosti pomagajo tujim napadalcem. Sam izraz **je nastal med špansko državljansko vojno (1936–1939)**. Uporabil ga je eden izmed Francovih (**Francisco Franco** je bil vodja tabora, ki je zmagal v španski državljanski vojni, in španski diktator do svoje smrti 1975) oficirjev, ki je vodil napad štirih bojnih skupin oziroma kolon proti republikanskemu Madridu (to je bil bodisi general Emilio Mola bodisi general Queipo de Llano). Ob tej priložnosti naj bi izjavil, da ima peto kolono že v španski prestolnici (ta je bila sestavljena iz protirepublikancev in fašistov). Izraz peta kolona so **uporabljali tudi v Sloveniji oziroma Jugoslaviji pred in med drugo svetovno vojno**, z njim pa so označevali člane nemškega Kulturbunda, ki so pomagali nemškimi napadalcem.

KNJIŽNA NOVOST
JE UMETNA INTELIGENCA KULTURNA?
Borut Pogačnik

Dragan Novković
»UMETNA
INTELIGENCA«

*Filozofsko-zgodovinski vidiki
naprednih računalniških algoritmov*

Z B I R K A * I S K R A
Založba Sanje, strani 43, 5,00 eur Foto: ZIFS

V knjižici **Umetna inteligenca** Dragan Novković umetno inteligence poimenuje kot **NRA** - Napredni računalniški algoritmi, s čemer se tudi pri nas strinja veliko strokovnjakov, ki menijo, da ne gre za takšno in tovrstno inteligenco, kot jo imamo ljudje. V tem, sicer kratkem delu, **Dragan Novković** razmišlja o manj pozitivnih posledicah **Descartesove filozofije** iz kartezijanizma 17. stoletja iz katere se je razvila tudi NRA.

Kartezijanizem je namreč filozofski nauk, ki temelji na dualizmu telesa in duše, češ da duhovnemu svetu stoji nasproti materialni svet. Telo je stroj, ki je podvržen zakonom mehanike, saj je znano, da je bil Descartes velik pristaš matematike in geometrije ter je menil, da je znanost vse tisto, kar je mogoče meriti in tudi tako predstaviti. Na ta način pa ni metafizika več na koncu vseh znanj, ampak na začetku in iz nje izhajajo vse veje znanosti. Skratka **vnesel je radikalen dvom**, ki mora biti lasten znanosti kot taki.

Dragan Novković piše, da gre za pomanjkanje takoimenovane vertikale pri vseh znanostih, saj je **vertikala odsev Svetosti**, ki mora prežemati vsako znanost, kar je bilo s kartezijanstvom izgubljeno.

Človeštvo pa si je na ta način omislilo **ново Svetost**, ki naj bi bila v algoritmih. Vse se bo in se že podreja tovrstnim **računalniški paradigmi**, ki vodi, kot sam pravi, do razkroja in ponižanja človeka na konsumenta ter da »vsako bitje/sistem za današnjega znanstvenika ni nič drugega kot skupek različnih atomov, ogljika, vodika, kisika, natrija ..., ki v medsebojnem odnosu in gibanju v praznini/prostoru postanejo vir mehanskih in elektromagnetnih tresljajev, ki jih ljudje čutimo z našimi čutili in zaznavamo z instrumenti.«

Čeprav kapitalistični sistem postavlja NRA v položaj **ultimativnega varuha resnice**, pa ta neizpodbitnost nikakor ne ustreza dejanskosti.

Ob tem povejmo, da se umetna inteligenca ali NRA ne more nikoli izenačiti s človekom in njegovimi potenciali tudi zato, **ker v sebi ne more razviti vseh treh plasti osebnosti**, kot so: Nadjaz ali Superego, Ego ali funkcionalni Jaz in Id ali Nezavedno. Na to razsežnost do zdaj nikjer ni opozoril prav nihče in tudi D. Novković ne.

Spomnjam se, da je pokojni znani srbski filozof, psihiater in psihoterapevt **dr. Vladeta Jerotić** o umanjkanju vertikale v človekovem življenju pisal in govoril v številnih svojih delih nedolgo pred svojo smrtjo leta 2018.

MARTINOVANJE V JURŠINCIH

Katarina Lukešević

Pestro praznovanje v Juršincih

Foto: A.P. – ZIFS 2024

Na Ptuju, natančneje v Juršincih, so se družili ob dobri glasbi in okušanju vina ali soka, saj so **praznovali Martinovanje**. Tam sta bila tudi izvajalca Anton in Slava s svojimi uporabniki posebnega socialnega programa **Veriga psihosocialne oskrbe in druženja**. Manjkala ni niti nova ptujski kraljica **Klara Sužnik**, katera bo promovirala Ptuj prihodnji dve leti.

NOVA KNJIGARNA V LJUBLJANI

Del ekipe Primus

Foto: Založba Primus

Založba Primus iz Brežic je z velikim navdušenjem odprla svojo prvo knjigarno v **Industrijski coni Stegne, na Cesti Ljubljanske brigade 23a v Ljubljani**.

Knjigarna je zasnovana kot **prijeten prostor za bralce s kotički**, kjer lahko obiskovalci v miru prebirajo **knjige ob skodelici kave ali čaja**. Nova knjigarna Primus ponuja skrbno izbrane knjižne uspešnice in kakovostna literarna dela, primerna za različne bralne okuse.

Odprtje knjigarne sovпада s **praznovanjem 20. obletnice delovanja Založbe Primus**, kar še dodatno poudarja pomen tega mejnika v njeni zgodbi. V dveh desetletjih je Primus postal sinonim za kakovostno literaturo in zvesto podporo avtorjem ter bralcem.

Knjigarna Primus bo poleg prodajnega mesta tudi **prostor za številne dogodke**, kot so literarni večeri, predstavitve knjig in pogovori z avtorji. Vse ljubitelje knjig vabimo, da se pridružijo tem navdihujočim srečanjem, ki bodo še dodatno povezala skupnost bralcev in avtorjev. Program dogodkov je namenjen ustvarjanju platforme za izmenjavo idej in spodbudno knjižno okolje.

Ob koncu pa zapišimo tudi to, da je knjigarna **brez arhitekturnih ovir**. (vir: Založba Primus)

40. SLOVENSKI KNJIŽNI SEJEM: KNJIGO MORAŠ IMETI RAD Katarina Lukešević

Vabljeni na 40. slovenski knjižni sejem

Foto: Katarina Lukešević

Slovenski knjižni sejem je izvrstna priložnost za medgeneracijsko druženje in raj za ljubitelje knjig. Največji slovenski knjižni dogodek bo potekal **od torka, 26. novembra do nedelje, 1. decembra 2024**, na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani.

Geslo letošnjega **40. slovenskega knjižnega sejma** je »**Knjigo moraš imeti rad**«. Na sejmu bo možno kupiti vse knjižne uspešnice slovenskih in tujih avtorjev. Na stojnicah založb vas ne bodo čakale samo knjige, ampak tudi **druženje z avtorji**. Če ste ljubitelj kriminalnih uspešnic Chrisa Carterja, potem imate še en razlog več za obisk sejma, saj bo **Chris Carter podpisoval svoje knjige** na stojnici založbe.

Poleg pesnika **Ivana Minatti**, ki bi letos praznoval sto let, bosta v središču tudi mesto v gosteh **Slovenske Konjice** in država v fokusu **Hrvaška. Vstop na sejem je prost!**

Več o največjem kulturnem knjižnem dogodku, si lahko preberete na spletni strani: www.knjizni-sejem.si

IZBOR ZA NAJ JAVNO STRANIŠČE 2024 ZAKLJUČEN Danica Koren*

Danica Koren

Foto: KVČB

Najbolj urejena javna stranišča leta 2024 (izbor poteka od leta 2009) bo Društvo za kronično vnetno črevesno bolezen (v nadaljevanju Društvo za KVČB) razglasilo v petek, **22. novembra 2024**, ob **16. uri** na sklepni prireditvi, ki bo v dvorani Galaksije Trebnje d.o.o., Podjetniška ulica 13, 8210 Trebnje. Razglasili bodo rezultate v **kategorijah mestnih občin, ostalih občin in bencinskih servisov** ter nagrajence, ki so sodelovali v nagradnem natečaju **Naj straniščna zgodba in risba**. Kot novost so letos uvedli kategorijo **Neocenjene lokacije**, ki so navedene v biltenu, na zemljevidu in v mobilni aplikaciji, niso pa bile deležne ocenjevanja.

Akcija je namenjena **odpravljanju ovir osebam s kronično vnetno črevesno boleznijo v okolju**, kjer živijo in se gibljejo, ter **osveščanju javnosti o pomenu stranišč**. Informacije o stanju javnih stranišč v Sloveniji, pridobljene v akciji, niso pomembne le za osebe s KVČB, ki zaradi svoje bolezni nujno potrebujejo hiter in stalen dostop do javnih stranišč, temveč tudi za ostale ljudi, zato ima akcija širši družbeni pomen. Poletni so **člani komisije društva prevozili 6298 kilometrov in izvajali terensko ocenjevanje na več kot 180 lokacijah javnih stranišč po vsej Sloveniji**. Preverili so, kakšno je stanje javnih stranišč v 12 mestnih občinah, 98 ostalih občinah in 56 bencinskih servisih ob avtocestah. Ob zaključku akcije bodo v društvu izdali bilten z vsemi podatki o ocenjenih javnih straniščih, ki ga bo mogoče na dan prireditve od 16. ure dalje dobiti na spletni strani www.najjavnostranisce.kvcb.si, na voljo pa bo tudi v fizični obliki na lokaciji prireditve. Na tej spletni strani bodo na zemljevidu označena vsa ocenjena javna stranišča v letu 2024.

Prav tako bodo od te ure dalje v mobilni aplikaciji »**Najbližji WC**« dostopni podatki letošnje akcije. Mobilna aplikacija je brezplačna in so jo leta 2022 tehnično in grafično prenovili. Aplikacija je na voljo za mobilna operacijska sistema iOS in Android. Uporabniku nudi zemljevid lokacij ocenjenih stranišč, oceno komisije za posamezno lokacijo za tekoče leto, delovni čas, plačljivost oz. neplačljivosti, dostopnost za invalide na invalidskih vozičkih, fotografije lokacij ter možnost ocenjevanja uporabnikov. Na voljo ima gumb »najbližji«, ki glede na trenutno lokacijo uporabnika ponuja izris najbližje poti do prvega odprtega stranišča. Omogoča vpogled v ocenjevanja preteklih let od leta 2016 dalje. Tako je možno spremljati napredovanje ali nazadovanje posamezne lokacije javnega stranišča. S posebnimi značkami so označene lokacije, ki so v tekočem letu zasedle prva 3 mesta in zadnja mesta v posameznih kategorijah. Letos so kategorijo Ekostranišča preimenovali v kategorijo Neocenjene lokacije. V tej kategoriji se nahajajo lokacije ekostranišč v občinah po Sloveniji in javna stranišča na DARS-ovih počivališčih ob avtocestah po Sloveniji. Uporabnik ima možnost filtriranja po vseh teh kategorijah.

***Danica Koren** je vodja in koordinatorica akcije.

TUDI PETER VILFAN PRISEGA NA SREČKO Borut Pogačnik

Peter Vilfan

Foto: B.P. – ZIFS 2024

Peter Vilfan je bil **dolgoletni košarkar** pri ljubljanski Olimpiji in jugoslovanski reprezentant. Zdaj pa je navdušen **igralec na srečo**, saj je v pogovoru omenil, da so vsa njegova pričakovanja usmerjena v oba vnuka, ki imata tudi neko obliko invalidnosti. Želimo mu, da bi kmalu njegove srečke zadele popolno in bi s tem omogočil zanesljivo prihodnost obema.

KAKO IN ZAKAJ SO POMEMBNE PRILAGODITVE SPLETNIH APLIKACIJ TUDI ZA SLEPE Igor Miljavec

Foto: zajem zaslona podcasters.spotify.com

V tokratnem podcastu **Na robu teme je svetloba**, bomo iz prve roke izvedeli, **kako in zakaj so pomembne prilagoditve spletnih aplikacij**. Pred mikrofonom smo povabili strokovnega delavca Medobčinskega društva slepih in slabovidnih Nova Gorica **Edija Strosarja**, ki nam bo odprl pogled v možnosti **uporabe informacijske tehnologije med slepimi in slabovidnimi**, pa tudi drugimi ranljivimi skupinami. V podcastu slišimo, kako poteka izobraževanje ranljivih skupin, kako je vključena digitalna pismenost v rehabilitacijo, pa tudi, **ali lahko videči ponudi osebi z okvaro vida v souporabo na primer svoj računalnik**.

Podcast lahko poslušate preko linka: <https://podcasters.spotify.com/pod/show/mdss-nova-gorica>

Sporočevalca izdaja Zdrženje invalidov – Forum Slovenije, Linhartova 3, p.p. 3534, 1116 Ljubljana

Glavni in odgovorni urednik: Borut S. Pogačnik

Tajnica uredništva: Katarina Lukešević

Telefon: 041/381-679; e-naslov: info@zifs.si

Mednarodna standardna serijska številka: ISSN 2630 – 3639

Z odločbo Ministrstva za kulturo z dne 16.12.2020 je elektronski medij »Sporočevalce« v razvidu medijev pod zaporedno številko 2378.

Uredniški odbor sestavljajo: Borut Sever (FIHO), Luka Pavlin (ZDSSS), Anton Petrič (ZDGNS), Jože Globokar (ZPS), Anja Pišlar (Zveza Sožitje), Edvard Rednak (ZMS), Drago Perko (Zveza ŠIS – SPK), Jože Ocvirk (Društvo za zdravje naroda), Irena Vovk Terčič (Zveza Sonček so.p.), Niko Kostjukovskij (predstavnik bralcev) Izhajanje revije podpirata Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij in Ministrstvo za kulturo.